

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Despre Socrate si referintiele lui cu scól'a.

(Capetu.)

Socrate instrúá numai juni si barbati si nici-odata femei, si daca elu p'aceste le pretiúá totusi fórté multu, caus'a instruarei eschisive de barbati jacea in aceea, ca elu starúá mai multu pentru cultur'a mintii, pentru deprinderea reflexiunei sanetóse si spre acést'a lui nu i se pareá apta viét'a mai multu simtiuala a muieriloru. Elu instrúá nu numai fara plata, ci si fara de tóta alta sila, cum, si unde-i placea si pe cine voiá. Lasá bucurosu pe ori care doritoriu, cá se iá parte la conversatiunile lui, cari in sensulu de astadi nu erau mai puçinu de catu o scóla. Elu insusi dísece despre acést'a: „Eu n'am fostu in adeveru nici odata invetiatoriu cuiva, in sa daca nescine avea voia se asculte candu vorbiámu, eu nu i me 'mprotiviámu, fia fostu acel'a tineru ori betranu. Asemene, eu nu instuezu atunci, daca capatu bani, ci intocma sum gata de a pune intrebari seraciloru, cási avutiloru si ori cine voiesce, póte a respunde si a audí ce insumi dicu.“ Ceea ce dá lui Socrate órecare aeru de invetiatoriu erá tineresc'a sa vioitiune spirituala si darulu de a impulsá. Aceste si serios'a lui morala efaptuau c'o putere fermacatóre asupra scolariloru sei si faceau pe omu se uite cu totulu lips'a lui de atragatiune din afara pentru nefrumseti'a trupului seu. Elu prin tóta a sa sciintia voiá a conduce numai la virtute si la adeverata pretiúre a vietii, care e nedespartita de aceea. In ochii lui Socrate sciinti'a erá unu isvoru alu virtutii, si elu priviá caus'a atatoru vitiuri numai in nesciintia. Pentru elu erá sciinti'a mai multu sciintia despre lucruri dumnedieesci si despre distinatiunea omului, si elu cu atata mai vertosu avea temeiu se créda ca virtutea se póte invetiá si practicá, fiindu ca invetiá acest'a prin propriulu

esemplu. Intréga viét'a lui Socrate a fostu petrunsa de religiositate adénca si cu acést'a elu imbiná o credintia intr'unu demonu, intr'o vóce dieésca admonatóre in interiorulu nostru, care dupa limbagiulu nostru se arata cá unu tactu moralu personificatu, cá o consciintia si are atuncia valóre, candu noi cunóscemu legea morala. Elu vorbiá de unu farmecu ascunsu, ce se-lu aiba invetiatorulu asupra scolariloru sei, si acestu farmecu nu e alt'a decatu puterea amórei, pe care elu se o insuffle prin conversarea, purtarea si vietuirea sa. Acésta putere a amórei se vede mai tare din vorbele unui scolariu alu lui asia de nesocotitu si ambitiosu cá Alcibiade, carele díse: „Candu ascultámu prelectiuni dela altulu, fia catu de mare oratoru, nimeni nu face mare lucru din aceea, in sa de Socrate sunt toti rapiti. Celu puçinu mie, candu l' audu, inim'a mi-bate mai tare, decatu celoru porniti in joculu celu mai infocatu, si vorbele lui mi-storcu lacrimi. Vedu, ca asiá le ambla si la altii multi si eu adeca fuseiu atát'a de inmisicatu de acestu Marsia, catu credeam, ca n'ar fi bine se mai traiescu, candu asi remané asiá cum sum. Caci elu me sili se cunoscú si marturiescu, eu mi-mai lipsescu inca fórté multe si ca eu ingrigescu trebile Atenianiloru, pe-candu p'ale mele proprii le negrigu. Desi eu nu me rusínezu de nimeni, veda, ca de densulu totusi sentu rusíne.“ —

Metódulu care l'a urmatu Socrate, este ce l'a facutu pe-catu de renumitu, pe-atát'a si de urgisitu. Acelu metódu are dóue parti, un'a negativa si alt'a positiva. Cea d'antaiu e cunoscut'a ironia socratica. Filosofulu aratandu-se nesciutoriu si cá cum ar vrea se fia informatu de catra accia cu cari convorbescé, confunda mai multu sciinti'a paruta a altor'a prin intrebari contiaue, prin consecintiele neasteptate, ce resulta, si prin contradicérite in cari se incurca convorbitorii. In

perplesitatea, in care se strapune invetiacelelu vedindu ca elu nu scie inca aceea ce credea a scii, sciinti'a paruta trece prin procesulu nimicirei proprie. Sobiectulu cu sciinti'a crediuta perde increderea in supunerile si intipurile proprii de mai nainte. Asiá, rezultatulu metodulu socraticu s'ar paré a fi numai cunosciinti'a subiectulu, cum ca nu scie nimic'a. Insa mai intra aice unu altu momentu, prin care ironi'a perde aparinti'a negatiunei.

Partea positiva a metodei socratice este mäeutic'a (mositululu). Socrate semená cu mamasa Fenarete, caci elu dicea ca nu póte mai multu se creeze cugete, póte inse s'ajute altor'a cá se creeze, si se distinga ideele seci si de nice unu pretiu de cele meduóse si de insemnătate. Acésta maiestria a lui Socrate se manifestá in aceea, ca elu sciá din acel'a cu care converséza, prin intrebari necontentite, se scóta noue idei de cari lui mai nainte nici i-a plesnitu prin capu, si apoi asiá se-lu ajute la crearea de noue idei. Midiloculu principalu la acést'a erá metodulu inductiunei séu a prefaceri reprezentatiuniloru in conceptu. Elu purcedea dela unu casu concretu, cu acést'a impreună reprezentatiunile cele mai comune, si luá in intru ajutoriu aparintiele cele mai triviale, apoi asemenandu-le pe fia-cari intre sine si distingundu accidentalulu de esentialu sciá se convinga despre unu adeveru comunu, si o destinatiune comunu, adeca formá concepte. Asiá d. e. spre a aflá conceptulu justitiei séu dereptatii si a virtutei (tariei de sufletu) purcedea din diverse esemple de justitia si virtute si din acestea estragea conceptulu astoru virtuti. Din acést'a se vede ca unde tinteá deductiunea socratica, adeca la definitiunea conceptuala. A defini unu conceptu va ce dica a desfasurá fienti'a si cuprinsulu lui. Conceptulu justitiei dicemu ca l'amu definitu atunci candu am aratatu comunulu, unitatea logica a diverselor ei aparintie. Tocma asiá purcedea Socrate. „Socrate, dice Aristotele, tienea de cea mai mare devisa a filosofiei a scrutá virtutea, si dreptu aceea scrutá elu ce este justiti'a si virtutea, (adeca elu cercá fienti'a, conceptulu virtutei) pentruca elu tóta virtutea o tienea de o sciintia. Din aceste se póte cunósce usioru in ce nesu (legatura) stá metodulu lui de a formá concepte cu nevointiele lui practice. Caus'a din care Socrate totu de un'a purcedea dela conceptulu fia-carei virtuti este, ca elu erá convinsu, ca sciinti'a pentru acestu conceptu, cá o cunosciintia chiara a aceluasi la orisice templare este conducatoriulu celu mai securu pentru orice relatiune morala. Elu credea ca tóte

actiunile (lucrarile) morale, candu omulu scie ce face adeca are cuscienti'a actiuniloru lui, trebuie se purcida din conceptu. Acestu metodu a' lui Socrate se póte caracterisá de virtuositatea de a aflá pe calea inductiunei generalulu, unitatea logica a unei sume anumite de aparintie singuraticce omogene. La acestu metodu trebuie se recunósca omulu ca fienti'a obiectelor se cuprende in cugetare, ca conceptulu este adeverat'a estintia a lucrurilor.

In timpurile mai nóue metodulu socraticu si-aflá terenulu seu in scolele filantropice. Dr. C. T. Bahrdt fú unulu din cei mai zelosi propagatori ai acestui metodu. Salis redicase la Marschlin in Sveti'a unu filantropiu. Bahrdt in 1776 ajunge conducatoriulu la acestu institutu. Elu in planulu seu de educatiune in acelu institutu se exprima in modulu celu mai flagrantu pentru metodulu lui Socrate si promite rezultate stralucite. Cu tóta promisiunea si increderea lui n'a aratatu alt'a decatu ca elu n'a petrunsu de ajunsu acestu metodu. Elu dice: Socraticulu deca voiesce se fia folositoriu si atragutoriu pentru copii trebuie totu de nu'a se invetie cu ei impreuna. Elu trebuie se se puna intre ei cá si unu consotiu a' loru mai betranu, pe care ei lu-cunoscú de pe faciá ca elu scie mai multu decatu cei alalti, dar' totusi nici elu nu le scie tóte. Elu trebuie asiá se intre in scóla cá si cumu éra-si ar' fi cugetatu despre ceva ce ar' vré se impartasiésca cu amicii lui si cu ei, cá cu toti la olalta se cerna lucrulu; mai cu sama in órele matematice se se arate totu de un'a curiosu si se róge pe scolari se cerce nu cumva ar' poté scóte ore care problema cu elu impreuna, elu trebuie se se faca, cá si cumu ar fi afluatú ceva, dar' i-a lipsitu un'a séu alt'a; candu unu scolariu nimere, se se faca cá si candu ar' fi cu totul uimitu, se se mire cumu a putotu elu s'o scóta, s'o afle. La intrebari grele elu trebuie se taca, se puna degetulu pe nasu, se cugete si s'astepte, in urma candu nu-lu previse nici unu scolariu, si nici unulu nu scie se respundia nemica, se dica elu: „stati in locu, acumu mi-a venitu in mente.“

Dieu asiá nisce comedii nici decumu nu potu avé locu in scólele nóstre de acum. Ce voru produce atari comedii in scolari? de securu nemicu alt'a decatu ca-i voru face se precépa ca invetiatoriulu loru e numai o spoitura si in casulu celu mai bunu o mamuita; apoi de sub man'a unor'a cá acestia nu voru esí neci odata Socratici. Asiá e, si de nesce asiá comedianti pedagogici cauta se te infle risulu. — Dar'cu tóte astea au fostu p'acele timpuri si omeni harnici d. e. Schlosser

care a combatutu cu atata taria parerile lui Bahrđt in diurnalulu Efemeride ce-lu redigiá Iselinu. Multe din parerile acestuia suntu fora de neci unu capu, dar' suntu unele si nimerite si adeverate, cari si pana adi si-tienu valórea loru

„Déca ceneva, díce elu, voiesce se-si faca unu conceptu adeveratu despre metodulu lui Socrate, trebue se scie inainte de tóte ca Socrate n'a vrutu se crésca invetiati, nice se dee ore-care sistema scolariloru sei, elu nu tienea cu ei nice óre anumite, nice esamine. Totu scopulu lui erá, cá aceea ce i se pareá lui bunu si adeveratu cu tóta ocaసిunea se chiarifice amiciloru sei si se-i faca cá mai multu se eserceze binele decatu se-lu scie si se-lu cunósca fora de-a-lu pune in lucrare. Dereptu aceea eu ceru mai antaiu dela unu Socraticu cá elu se nu invetie (pre alti) decatu numai atunci candu i se dá ocaసిune spre a invetiá, va se díca nici odata, ci numai atunci candu animile scolariloru suntu aplecate, deschise si dispuse de impregiarari spre a-lu ascultá si a primí bucurosu ce elu le prestéza. Dar' catu tempu ar', trebú se siedo omulu numai asiá fara de nici unu lucru, deca ar' vre se astepte dupa atari ocaసిuni!“

Dar' se dicemu ca invetiatoriulu are ocaసిune, din ce parte va scí elu se iee pe scolaríu? Socrate totu de un'a incepea conversarile sale cu unu felíu de impartasire la sentiementele ce le oserbá in amiculu ce voiá se-lu inderepte si se-lu invetie. Ei bine! dar' invetiatorii in presente stau cu multu mai departati de scolari decatu se póta face asiá ceva. Bunacuvíinti'a si respectulu nu permitu invetiatoriulu se se amestece in jucareile tenerimú, tienórea rigida a educatoriulu, tempulu scurtu ce-lu petrecu la olalta in anumite óre, tóte acestea despartu pe invetiatoríu si scolari si impedeca intre ei increderea, care erá intre Socrate si scolarii lui.

Apoi bine! se scie invetiatoriulu din ce parte se iee pe scolaríu, apoi ce? Totu altele, numai unu adeveratu metodu socraticu nu. Dr. Bahrđt crede ca a face parada cu intrebari e totu un'a cu a instrúá dupa metodulu socraticu. Dar' omulu se iee bine sama ca metodulu socraticu eschide tóta scienti'a, ca elu invetiá cu getare si lucrare ad. punerea in lucrare er' nu scientia ad. elu eschide obieptele proprie scolastice. Tóte sciintiele prin cari se inavutiesce singuru spiritulu suntu eschise, pentruca metodulu lui Socrate fiului unei mósie e aptu numai spre a creá. Si ce se se creeze? Socrate nu lasá pe amicii sei se-si lapede fetii,

panacandu nu i-a cunoscutulu ei insisi ca suntu numai nisce starpituri. Póte se faca ast'a ore ceneva cu nesce copii? Se dícemu ca se póte, dar' póte cá judecal'a loru se domnéscá peste legile societatii civile si dogm'a relegiunii? Au supunerea sub aceste legi nu este legea cea de antaiu a educatiunii, si scopulu anumitu alu instructiunii?

In urma umorulu socraticu, desteritatea socratica este óre unu lucru asiá usioru de a se poté comenda séu celu pucinu eserciá? Deca noulu socraticu ar' poté siedo numai totu in chili'a lui! Inse cumu se va poté elu ferí de respunsurile alternative a scolariloru, a-si aduná idei si totu de un'a a intempiná nepriceperea loru, séu a in cuvíintiá neadeveruri? Cata ostenéla nu a costatu pe Socrate inductiunile lui! Deca cetesce omulu pe Platone de multe ori afla locuri de-acele, unde nu scii ca unde vre se esa. Deca in evulu nostru atatu de artificiosu invetiatorii s' aru loá dupa acestu metodu aru retaci fórté tare, aru cadé in nesce rafinamente, in nesce subtilitati afectate.

Cuventarea

Notariulu comunalu Georgiu Ioanette tienuta in adunarea comunala din Campeni in diu'a de 28. Ianuariu st. n. 1862 cu ocaసిunea stabilirei statuteloru pentru fondulu scolasticu comunalu intarítu prin resolutiunea Inaltulu c. r. Guvernu din 16. Marte 1861 No. 667. *)

Onoratoriloru Domni si onorata adunare comunala!

Sciu ca toti dintre Domniavostra sciti de ce ne adunáremu adi la olalta in acestu giuru.

Multe adunari avuseremu si in decursulu anului trecut, tóte cu scopu fericitoriu, tóte de a taiá in viéti'a nóstra politica aationale; inse pana acum nu amu avutu nici una adunare asia de mare importantia precum e acést'a de adi. Si de ce? Voiu spune Domniloru si onorata adunare comunala! In acele adunari ne incercáremu de a ne consultá, ca cum si pre ce cale se ne eluptámu postulatele nóstre politice dela cei cerbicosi cari fácia cu noi se purtau cu celu mai afurísitu arbitriu. — In adunarea de adi ne aflámu cu totulu in o alta pusetiune, in o alta stare si chiaru intre alte impregiarari. Agendele nóstre de adi suntu de a ne consultá si cointielege intre noi insine: ca cum, in ce modu si pre ce basa se stabilímu fundulu scolasticu

*) Am dorí o descriere detaliata a acelei adunari.

comunala intaritu de Inaltulu c. r. Guvernu prin resoluțiunea din 16. Marte 1861 No. 6672, de aceia astadi debue se dovedimu lunei civilisate ce potu lucră potterile unite, ce pôte face unu poporu, o comuna candu stă in tôte lucrările sale filantropice ca unu senguru trupu si sufletu in cea mai buna armonia si cointielegere fratiésca spre asi poté vedé odata celu mai santu scopu alu seu realizatu. Deci —

Scopulu adunarei nóstre de astadi nu e altulu dar' decatu stăbilitatea unoru statute pe acaroru basa adi — mane se ne tredimu cu nisce scóle principale aici in Campeni.

Scóle dîcu Domniloru si onorata adunare comunala! pentruca numai in scóle se pôte invatiá cultura adeverata, apoi pe noi romanii numai cultur'a ne va poté scapá de catusile cu cari fuseremu in trecutu si suntemu chiaru si adi ferecati; numai scólele ne potu ridicá la aceia trépta de cultura unde vedemu ca s'a ridicatu si alte popóra ale lunei lui Ddieu.

Alte tempuri mai libere si mai luminate s'a ivitu si pe orisonulu nostru romanu decum fusera cele ale trecutului. — Se lucrămu daru cu totii cá se facemu progresiuni amesuratu timpulu — se pasimu inainte si noi cu tempulu, apoi se fimu convinsi ca sudorile lucrărilor nóstre voru fi binecuventate si de Ddieu si de posteritate.

La lucru dar' fratiloru! pentru ridicarea asediementeloru de cultura ca singuru aceste—nóue romaniloru — ne suntu pavaza mantuirei in contra fatalitatiloru si viscoleloru amenintiatore, se lucrămu cu totii unindune in pareri si cugete ca asia rezultatulu lucrărilor nóstre de buna sema va fi secerisulu celu mai manosu.

Numai discordia si neintielegere se nu domnésca intre noi; pentru ca prin discordia si neintielegere si puterea cea mai solida si-perde activitatea sa; candu din contra potterile singuratice fiindu tôte in o aliantia si concentrate miracule potu creá.

Pôte a-ti vediutu Domniloru si onorata adunare! cum unu copilu catu de micu si slabu pre o singura nuclutia de rachita catu de usioru o rumpe; inse deca mai multe nuclutie suntu legate la olalta mana potterica debue se fia care se le póta nímici. Si omulu vedienduse singuru cá degetulu, parasitu de toti, incepte a desperá: se incuragiéza inse prin ajutorialu, esemplulu si conlucrare mai multor'a. Unu omu singuru nici o casa e in stare se cladésca, -- cati maestri, lucratori, si ajutoriu e de debuintia numai la cladirea unei case. De aceia si noi cu totii se conlucramu din

tôte potterile dela micu pene la mare, ca catu mai currendu se ne vedemu dorinti'a realizata prin ridicarea unoru scóle principale pe acaroru frontispiciu se figureze inscriptiunea „Esemplulu puteriloru unite.“

Apoi credetime Dloru si onorata adunare comunala! lucrandu cu totii spre ajungerea acestui scopu maretiu si Atotputintele va reversá ajutoriulu seu celu préinduratu asupra lucrărilor nóstre, ca precnm dîce Salvatoriulu lunei „unde suntu duoi seu trei adunati in numele meu, acolo si io suntu intre ei“ Ddeu-e-cu noi dar', va fi si va remané in eternu in tôte lucrările nóstre cari suntu spre marirea si fericirea creaturiloru lui — La lucru daru !!!

Sciri scolastice.

Sibiú 14. Ianuariu 1862. Adi se inceptu esame-nele la academi'a juridica de aici, cari se voru finí cu incheierea acestei lune. Noi din parte-ne urămu numerosiloru nostri teneri romanii ce asculta aici succesu favoritoriu, si dorimu cá fatalulu proverbium romanu: la unii muma, la altii ciurma, se nu-si afe mai multu aici terenulu seu manosu.

— In Sighetulu Marmatiei s'a infintiatu o preparandia romana. N'ar stricá a se infintiá preparandii mai multe si mai bune chiaru si in Transilvani'a nóstra. Inceputulú d'a provedé scólele nóstre cu docinti buni se pôte face antăiu numai prin ridicare instituteloru de acele in numeru corespundietoriu si in stare buna. Asteptamu a fi mai d'aprópe insciintiatii despre urdirea si starea de acum a preparandiei amintite si despre progresarile ce se spera dela asediementulu acel'a.

— Dupa „Tel. Rom.“ se se fi elimiuatu de-curéndu din institutul clericalu de aici doi clerici din cursulu II., anume Petru Popu din partile Turdei si Ioane Parchonu din partile Cetatei de balta.

— Senatulu „Fundatiunei Jigaiane“ publica in „Tel.“ o colecta de 44 fi. 50 cr. v. a. pentru fundatiunea numita, ce a adunat'o D. notariu comunalu din Crisciori Nicolau Ardelénu, dela mai multi binefacatori zelosi.

Dela Oltu $\frac{1}{4}$ 1862.

Eri in 5. Febr. n. fuseramu martori la probele de ierna a' teneriloru din scól'a princip. a cercului Venetia inf. — DD. Docenti I. Codreanu si N. Tataru dovidira si cu acésta ocaziune zelulu acelu curatu si maretiu, care e caracterisc'a intru adeveru nobila la asemenea invetiatori. Respunsurile cele fluide, respicate, ne-

silita si mai multu practice neconvinsera despre neobosit'a stradanía, si aptivitate a DD. nostri Docenti. Apoi la fine se intoná unu cantu bisericescu, care ar' puté fi spre podób'a si celei mai renumite beserici capitale. Asemene urmara mai multe cantari nationale, acaroru melodia dulce storse lacrimi de bucuría din ochii numerosiloru ascultatori.

Domnulu presiedinte P. Popescu insufletitu de bucuria, multiem DD. Docenti in numele Eforiei aflatóre de fačia si a parintiloru pentru zelulu celu intru adeveru nationalu si demnu spre a-le pronuncia si in publicu laud'a cuvenita.

Atáta numai ne fórté intrista, ca audim cumca Dle. Codreanu cu finirea acestui anu, ar' voi se-si dee dimisiunea. — Amu dorí insa ca acést'a se nu fia adeverata. Pentru ca a perde asemenea barbati de pe terenulu scolaru, ar' fi unu pecatu cu atata mai mare, cu catu natiunea de presinte simte de acestia necesitatea cea mai mare.

Si astu-feliu amu dorí din tóta ánim'a cá Dlu docinte remanéndu si mai de parte in functiunea sa se nu refuze simpatiele nóstre.

P. . . .

Romani'a. Depesiele ce le-am reproducu dupa „Romanulu“ in Nrulu trecut, ne arata gravitatea ce au luat cestiuenea profesoriloru din partea de peste Milcovu a Romaniei. Spre a dá cititoriloru o mai bana deslucire asupra starji lucrului, publicámu aci urmatóri'a relatiune dupa diariulu „Tribun'a Romana“:

„Din dilele, din urma ale lunei Octomvrie se escasera intre consiliulu scóleloru si ministrulu instructiunei publice unu conflictu deplorabilu sub tóte privirile. Provocatorulu au fostu ministrulu carele a cautatu se intrude si au isbutitu a intrude de facto o guvernante streina, dar' streina si de lege si de neamu, in postululu de directoru alu scólei centrale de fete.

Consiliulu scóleloru, insa, la care d. Verdeanu directoriulu acelei scóle, a avutu recursu, a luata actu de acéstá tanguire, si prin raportulu seu din 1. Nov., se róga de ministeriu se bine-voiésca a mantiené pe D. Verdeanu in postululu seu, pentru cá se se linistéscá intemeiat'a ingrijire a consiliulu despre „alteratiunea ce ce s'ar face principiulu inamovibilitatei garantita corpului profesorulu prin asiedimentulu scolaru in vigóre.“

La acestu raportu alu consiliulu scolaru ministrulu raspunde prin adres'a sa din 3. Novembre, in care dupa ce se perde in discussiune generale asupra prerogativelor guvernului si asupra atributiuniloru consiliulu scolaru, vine la obiectulu conflictulu si recunósce insusi

ca principiulu inamovibilitatei in scriu in statulu scóleloru este salutaru, dar adauge a dice ca elu nu implica alta obligatiune guvernului decatu aceea de a menagiá, profesorulu o ocupatiune analoga cu capacitatea sa sciintifica si demna de misiunea ce implinesce in societate „de multe ori cu o laudabila abnegatiune.“ Apoi asupra d-lui Verdeanu se rostescé in termenii cei mai evlaviosi: „Nimine, dice, nu póte apretia mai bine decatu guvernulu meritele atatu a îndelungatiloru precumu si onorab. ani de servitiu ai d. Verdeanu.“ Dar d. ministru adauge inca ceva din care se vede preocuparea sa de a indepartá pe d. Verdeanu cu ori ce pretiu; escelenti'a sa dice ca se astépta de la consiliulu scolaru cá in respunsu la inpartastrea inaintirei acestui demnu barbatu (de Verdeanu e vorba), cá consiliulu se invóce in favórea lui (d-lui Verdeanu) dispositiunile §. 159. Acestu paragrafu statuesce asupra sporirei lefiloru profesoriloru dupa 10, dupa 15 si dupa 24 de ani de servitiu cu anume catime determinata in proportiune cu léf'a. —

D. ministru pare ca ar fi vrutu se indemneze pe d. Verdeanu pentru perderea positiunei sale. Aici vine intrebarea; dara pentru ce d. ministru vrea se scóta pe d. Verdeanu din postululu séu? Éta pentru ce. „Adoptanduse, dice, pentru tóta tíer'a cá scólele de fete se fie diriguite de dame, dara nu de barbati, principiulu a carui aplicare cea mai simpla logica imperiosu esige, ministeriulu, pe responsabilitatea sa, desí alaturea cu § 170 din asiedimentulu scolaru, au chiamatu o dama la directiunea internatulu de fete, o institutritia careia, de mai bine de 10 ani, atatu consiliulu au recunoscutu capatitatea ceruta de legi . . .

Eaca punctulu de capetenia alu conflictulu: d. ministru au luat, in contra legei si fara avisulu consiliulu scolaru, o dispositiune generala, aceea de a se pune la directiunea scóleloru de fete dame, ér nu barbati profesori, insurati si batrani, precumu cere asiedimentulu in vigóre. Si anca, ca unu inceputu de aplicare alu acestei dispositiuni arbitraria, d. ministru a intrusu la directiunea scólei centrale de fete de aici din Iasi o dama straina. Consiliulu scolaru, in virtutea atributiuniloru sale legale, a adresatu remonstrantiile sale catra d. ministru, atatu asupra dispositiunei generale in sine catu si asupra masurei luate pentru punerea ei in aplicare. „Scopulu principalu alu citatulu §. 170, consiliulu in raportulu seu,“ este de a dá tineriloru eleve ca unor fítóre profesóre, o educatiune nationala romana; ér apoi o persóna streina

(dama necualificata a d-lui ministru) ori care ar fi instructiunea ei, nu putea nici odata a insufla simtieminte nationale, romane, pe care o profesora si o muma trebuie neaparat se le aiba.*

La 3 Noembre ministru declara ca sustiene numirile ce a facutu in deplina competenta a atributiunilor sale.

La 13. Noembre consiliulu scolaru, desi desbinatu in maioritate si minoritate, este insa unanimu intru a declara ca in departarea d-lui Verdenu este o calcare de lege. Dupa aceea maioritatea merge logicu si mai departe: ea declara ca „se va abtine de orice lucrare de competenta consiliului pana candu legea nu va fi pusa erasi in autoritatea ce i se cuvine, prin mantinerea domuului Verdenu la postulu seu.

Eca doue luni acumu de candu consiliulu scoleloru a incetatu a functiona, de candu scolele nostre sunt lipsite de cea mai nalta juridictiune scolara, de candu institutul normalu de fete din Iasi sta sub directiunea unei guvernante straine, intrusa de unu ministru ce declara ca trece alaturea cu legea de candu unu batranu profesoru, pe care insusi d. ministru lu numeste unu demnu barbatu, este aruncatu cu polita din postulu seu, fara sei se fia asiguratu macaru o pensiune de retragere. In asia impregiurari grave, corpulu profesoralu a socotitu de datoriu a se adresa la inalta intervenire a M. S. Domnului tiei rugandu-lu se reduca erasi in scole ordinea legala si se reasigure legiloru autoritatea morala.

Dumineca, in diu'a Botezului, o deputatiune de profesori, care avuse fericirea de a dobandi o audientia particulara de la M. S. Domnitoriulu, chiar' dupa miditocirea domnului ministru alu instructiunei publice a fostu admisa a presenta Mariei Sale o tanguire in scrisu pe care M. S. Domnulu a bine-voitu a o primi, a o citi, si a o discuta, in forma si in fondulu ei, stante pede, si in presentia intregului consiliu de ministri. M. S. Domnitoriulu a gasitu ca tanguirea cualifica, in forma cea mai absoluta, purtarea ministrului, unui ministru in putere. Totusi, in privirea gravitatei fondului, M. S. a disu ca uita forma si va examina lucrulu in sine.

Eta, in intregulu ei tanguirea profesoriloru:

Prea Inaltiate Dómne,

Corpulu profesoralu intregu a fostu aduncu emotionatu prin lovirea data D-lui Verdenu, directorulu scolei centrale de fete: pentru ca s'au nesocotitu, prin acest'a garanti'a inamovibilitatei in persón'a unui vechiu profesoru care servece tiei de 24 de ani si care, in

postulu unde a fostu chiamatu acumu doi ani, prin purtarile si prin calitatile sale personale, a efectuatu, in acestu scurtu periodu ameliorari simite de toti.

Dupa ce ministrulu actualu alu Mariei Tale n'a tenuity séma de legitim'a ingrigire a corpului profesoralu; d. ministru a mersu si mai departe decatu a lovi unu demnu functionariu alu M. T. elu, nesocotindu avisulu consiliului scolaru, acest'a autoritate ce, in virtutea §§. 99 si 108 din statulu scoleloru, este investita si cu atributiuni esecutive in rangulu sciintificu si administrativu alu scoleloru, nu s'a sfitu de a lua o dispusitiune espresu contrara legeri. D. ministru, afara din lege, si fara de avisulu consiliului scoleloru, a instituitu in loculu D-lui Verdenu o guvernanta streina, a intrusu astu-feliu o persóna necualificata (dupa §. 170) in postulu de directoru alu scolei de fete.

Consiliulu scoleloru si-a implinitu Prea - Inaltiate Dómne, datoriu sa: elu a facutu pre lenga d. ministru cuviniósele demarsie, si catra ministeriu remonstrantiele sale respectuóse si pline de o moderare meritória; d. ministru, insa, an pasitu ultra, declarandu ca „pe a sa responsabilitate trece alaturea cu legea,“ si dar' consiliulu scolaru a declarat ca incetza de a mai functiona cu unu ministru ce violéza, in spiritulu si liter'a lui, asiediemintulu scoleloru.

Astadi in lips'a celei mai nalte juridictiuni scolarie, desorganizarea amenintia de a cutropi intregu ramulu esecutivu alu administrarei scoleloru.

In acesta stare a lucruriloru, corpulu profesoralu recurge la inalta intervenire a domnului tiei, si va roga, Pré-Inaltiate Dómne, se binevoiti a face cá ordinea legala se fia restabilita, cá prompta satisfacere se se dee persóniei lovite, cá forti'a morala se fia asigurata legiloru violate si calcate cu dispretiu in pitióre.

Adaugemu a va ruga, Pré-Inaltiate Dómne, se nu priviti in demarsia acesta a corpului profesoralu de catu o justa reclamare pentru respectarea legeri, pentru mantinerea statului in vigore.

Acestu corpu are deplina incredintiare, Pré-Inaltiate Dómne, ca M. T. vei asculta cu buna-vointia tanguirea Sa.

Aici Mariei Tale, scl.

(subscrisi done dieci si mai bine de profesori din Iasi)
4. Ianuarie 1862.

Materiale de instructiune.

Procedere metodică in propunerea partii sintactice a gramaticii in scolele primarie.

(Urmare din Nr. 3.)

Scurtarea popusatiuniloru secundarie.

N., se-mi spui, ca scurta'ai tu vre - o data ceva adica ai facutu tu din vre unu lucru lungu lucru ma

scurtu? Am scurtatu de multe ori bastonulu meu, cate o nue'a, o sfóra etc., biciulu meu, codaristea biciului — si altele. — Numiti cateva lucruri, cari se potu scurtá! Pêrulu, lemnulu, condeiuulu, plés'n'a biciului, cód'a, calului, furc'a, si altele multe. — Prin ce se facu mai scurte acele lucruri? Prin aceea, ca desfacemu, despartímu din ele unele parti. — E dreptu; totu lucrulu este impartíbilu; unu ce se face mai scurtu prin aceea ca din lungimea lui rupemu unele parti. Insa si o propusatiune stá, cum am vediutu, din parti, prin urmare ea trebue a se mai puté face cum? Mai scurta. — Cum se numescu partile capitale ale unei propusatiuni? Subiectu, predicatu si copula. — Ei, dara póte-se lasá afara din propusatiune un'a séu alta din partile ei capitale? Nu se póte, caci atunci ar incetá de a mai fi propusatiune. — Si totusi uneori care parte de propusatiune se pare a fi lasata afara? Copul'a; insa ea numai se pare a fi lasata, pe-candu in adeveru se afla numai ascunsa séu cuprinsa in alta parte a prop. — Cum ve aratasemu eu, ca se póte scóte copul'a din ascunsur'a ei? Prin desfacerea predicatului (face = este facéndu). Asemene cu propusatiunile secundarie; in acelesi se elasa adeca copul'a si-ce e mai multu — chiaru si subiectulu, cum si conjunctiunea ori pronumele relativu si atunci se dicu secundarie prescurtate. — Ce este dara secundari'a prescurtata? Este o propusatiune, din care s'a lasatu afara copul'a, subiectulu si séu conjunctiunea séu pronumele relativu. — Din ce propusatiuni stá compusatur'a. Calulu, care e unu animalu laptatoriu, e de mare folosu? Stá din primari'a: „Calulu e de mare folosu“ si secundari'a: „care e unu animalu laptatoriu.“ — Ce nume deteram secundariei candu se intrepune in modulu acest'a? Incidenta. — Care e aici copul'a? „E“ (ste). — Predicatu? „Unu animalu laptatoriu.“ — Si care e pronumele relativu? „Care.“ — Daca vom lipsí acum secundari'a de copula si de relativu, cum va suná ea atunci? „Unu animalu laptatoriu.“ — Si cum vomu numí asta secundaria dupa scurtare? Secundaria prescurtata. — Cum va fi atunci tóta constructiunea? „Calulu, unu animalu laptatoriu, e de mare folosu.“ — Cum veti dovedi, ca cuvintele „unu animalu laptatoriu“ din acea constructiune este o secundarie prescurtata? a) Prin aceea, ca i lipsesce relativulu, copul'a si subiectulu, b) ca se póte resolvá intr'o secundaria deplina: „care e unu animalu laptatoriu.“ — Din ce envinte a statu aici secundari'a prescurtata? Din nnu substantivu si adiectivu. — Se spuneti din ce vorbe contra secundari'a in

constructiunea: Omulu, totdeuna dreptu, are consciintia liniscita? Stá mai cu sama din unu adiectivu, adica »dreptu.« — Se prefaceti secundari'a prescurtata in secundaria deplina! „Omulu, care e totdeun'a dreptu, are consciintia liniscita.“ — Asemene secundarie se dicu apusitiuni adica propusatiune deslucitóre adaogata.

Faceti din urmatórele secundarie prescurtate, secundarie depline: „Oltulu, unu riu, se vérsa in Dunare Cetatea ast'a o fortarétiá, e congiurata cu muri Pastrézati onórea, averea cea mai scumpa in tóte impregiurarile. Bucurescii, acum capital'a Romaniei, are frumosu viitoriu. Lingusitoriulu, amiculu celu mai mintiu-nosu te duce in periculu.

Pana aici secundariele pe care le-am scurtatu fura totu numai incidente; insa acést'a nu e totdeun'a de lipsa; noi putemu prescurtá secundariele si candu ele vinu separate de primarie la capetulu unei constructiuni. D. e. Morbosulu spera, ca se va vindicá; secundari'a: „ca se va vindecá“ nu vine aici cá incidenta si totusi póte constructiunea a se scurtá asiá: Morbosulu spera a se vindecá; adica am lasatu afara conjunctiunea, subiectulu (subintielesu) si copul'a. —

Dara cum ati scurtá d. e. constructiunea: „Mediculu spera, cá morbosulu se se vindece? Vom scurtá-o asiá ca vom lasá afara conjunctiunea, subiectulu si copul'a si va fi: Mediculu spera, a se vindecá. — Insa acést'a nu e bine, caci dá nnu intielesu falsu; ce socotiti, de cine spera mediculu cá se se vindece? De morbosu. — Insa in prescurtarea de mai susu intielesulu e ca mediculu spera a se vindecá elu insusi. Ve insemnati dara regul'a ca: Numai acele propusatiuni secundarie se potu prescurtá, ale caroru subiectu se cuprinde si in propusatiunea primaria, séu acele ale caroru primarie nu au unu subiectu mai determinatu. Éra secundariele cari n'au subiectu comunu cu primariele nu se potu nici cum prescurtá. — „Morbosulu spera ca (morbosulu) se vá vindecá;“ aici subiectulu comunu este „morbosulu,“ deci se póte scurtá; insa in constructiunea „mediculu spera, cá morbosulu se se vindece“ primari'a are de subiectu verb'a mediculu, éra secundari'a verb'a morbosulu; ambele n'au subiectu comunu deci nu secundari'a nu se póte prescurtá. — „Caci nescine e seracu, nu e rusine; aici primari'a n'are subiectu determinatu, deci secundari'a se póte scurtá si va fi: „A fi seracu, nu e rusine.“

(Vá urmá.)

Varietati.

Anecdote istorice, spuse copiiloru cá introduce in istoria lumii.

(Urmare.)

Ciru celu mai tēneru.

Ciru celu mai tēneru se denumise de tataso cá locuitoriu in Asi'a-mica, si resiedinti'a lui a fostu in Sardes, capital'a de odinioara a Lidiei. Aici ilu cercetá Lisandru, ducele Lacedemoniei. Junele principe primi cu buna cuviintia pe renumitul barbatu si-si tienú de norocire a-i puté arată pe-rindu raritatile palatului si a gradinei, sale. Cu deosebire gradin'a atrase atentiunea lui Lisandru. „Tóte me incanta si me rapescu zici — dise. Lisandru catra Ciru — dara ce mai multu me surprinde, este gustulu gradinariului, care intr'adeveru se vede a fi unu mare maiestru.

— „Pe mine me laudi“ — respunse cu modestie, Junele principe. — „Cele mai multe din cate vedi sunt productulu maniloru mele, éra planulu este intregu alu meu.“

— „Cum? — dise ducele — se póte cá Tu intre pompele curtii persiane ingraditu de a ta demnitate regéscá se mai afli placere a te ocupá cu natur'a?“

— „Nu te mirá d'aceea — respunse principele. Aceste aici sunt fruptele óreloru mele de recreatiune, in cari adica am fostu scutitu de alte lucrari. Eu credu, ca natur'a nu d'ageaba mi-a datu membrele aceste trupesci, ci cá se le intrebuintiezu spre lucru; lucrulu da putere, si eu numai cam atunci me asiediu la mésa dupa-ce mi-am ostenitu bine trupulu prin lucru.“

Lisandru ascultá cu placere discursulu junelui principe, i apucá drept'a, o strinse si dise: „Esti demnu de postulu la care Te-a inaltiatu provedinti'a; nascerea ta ti-dete tronulu, in sa Tu dai tronulu gloria prin virtutile tale!“

Xerxe.

(Prela 480 in de Cr.)

Murindu Dariu Histaspe, tronulu Persiei remase vacantu. Dariu avea doi fii: pe Artemene si Xerxe. Artemene fiindu dusu in departare, Xerxe ocupá scaunulu imperatescu. Tóta imperial'a érá ingrigeata de cele ce vor urmá din acésta impregiurare. Caci Artemene érá celu mai mare, in sa elu érá nascutu mai nainte de suirea pe tronu a tataso.

Nu trecú multu si Artemene veni. Curiositatea crescú si mai multu. Éta in sa, ca junii imperatesci se

intimpina fratiesce. Xerxe se da josu din tronu dinaintea frateso si-i pune coron'a inainte. Dar' nici Artemene nu fú mai puçinu nobilu: elu nu primi astá imbiare, ci se 'nvoi cu frateso, cá unchiulu loru, Artaferne se le fia judecatoriu in lucrul acest'a.

Si asiá fú. Gatira ospétiu mare si fratii cei doi se aratau cu cea mai iubire unulu catra altulu. Vine si momentul, in care s'auda vócea judelui loru: si unchiulu loru Artaferne, procláma de imperatu pe Xerxe.

Atunci Artemene cadíu la pementu dinaintea frateso, cá dinaintea imperatului seu, lu-recunoscú de Domnulu lui si insusi elu i puse coron'a pe capu.

(Vá urmá.)

Margaritare. Seriositatea este misteriu trupului, inventata pentru d'a ascunde defeptele spiritului.

Micimea spiretului se nasce din cerbicositate: noi nu cred mu bucurosu ce cade mai pre susu de sfer'a vederii nóstre.

Pripél'a d'a crede reulu fara d'alu esaminá din ajunsu, este urmarea mandriei si a lenei.

Onorea cascigata este o ocausiune pentru aceea ce trebue omul sè cascige

Junéti'a este o ametiéla nencetata, adeca frigrurile mintei.

E fara potintia d'a iubi a douaa ora aceea, ce omul in adeveru a 'ncetatu a iubi odata.

Simplicitatea afeptata este o feçiaría delicata. In umoru sunt mai multe scaderi delatu in spirétu.

Meritele omeniloru 'si au tempul loru precum fruptele. Noi iubimu totudeun'a pre aceia cari ne admira, in sa nu totudeun'a pre aceia pre cari noi admiramu.

Recunoscinti'a — in cea mai mare parte o ómeniloru, nu este altuceva decatu o dorintia secréta pentru d'a primi mai mari binefaceri.

Sunt, nebunii cari se prindu cá si bólele lipitiose.

Orcatu bine se dica nescine despre noi, nu ne 'nvétia nemic'a nou.

Adeseori iertamu celora cari ne supera; in sa nu potemu ast'a pretinde de la ceia pre carii noi superamu.

Decumva sunt ómeni a caroru inusúre ridicula inca nu-e desvelita, vine d'acolo, ca nu-e bine cercata.

De aceea placere mare cu carea vorbimu despre noi insine trebue se nó tememu, nu cumva se o insuflamu si la aceia, carii ne audu.

Omenii slabi nu potu fi sinceri. Invidi'a este mai nenpacavera de catu ur'a.

Omulu crede cateodata ca uresce lingusirea; pe candu nu uresce decatu manier'a lingurirei.

Pentru cá se devina nescine omu mare trebe se scie profitá de totu noroculu.

Omenii — in cea mai mare parte — au cá si plantele inusúri ascunse, cari le descopere templearea.

Ocausiunea ne face cunoscuti altor'a si inca mai multu noue insine.

Rochevoucauld.